

Лисик Руслан Валерійович,
здобувач наукового ступеня доктора
філософії науково-дослідної лабораторії
з проблем протидії злочинності навчально-
наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІДЕРІВ ЗЛОЧИННОЇ СПІЛЬНОТИ АБО ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Сьогодні лідери злочинних спільнот та організацій – це не лише організатори злочинної діяльності, а й складні психологічні типи, чий особистісні риси дозволяють їм ефективно керувати нелегальними структурами, маневруючи в умовах постійного ризику та протидії. Їхня психологічна характеристика часто поєднує в собі парадоксальні риси: харизму та жорстокість, раціональність та аморальність, вміння будувати довіру та безжально її порушувати.

Особливу увагу викликає той факт, що в більшості випадків організовані групи мають відповідну спеціалізацію, тобто займаються певним видом злочинної діяльності в залежності від спрямованості групи (корисливої або корисливо-насильницької) [0, с. 93].

При вчиненні злочинів такою групою можливості виконавців підвищуються, здійснення наміченого плану стає надійнішим, а небезпека для суспільства зростає, що негативно позначається на розкритті злочинів. У зв'язку з цим у кримінально-правовій, криміналістичній та криминологічній літературі приділяється досить велика увага розробці й дослідженню проблеми організованої злочинності – найнебезпечнішій формі злочинних проявів [2; 3].

Варто відмітити, що однією з ключових рис таких лідерів є високий рівень маніпулятивності та соціального інтелекту. Вони чудово розуміють слабкості, страхи та потреби оточуючих, що дозволяє їм ефективно вербувати послідовників, мотивувати їх на вчинення злочинів і підтримувати ієрархію всередині групи. Часто вони використовують техніки психологічного впливу: від обіцянок захисту та винагороди до залякування та шантажу. Ця здатність робить їх не лише організаторами, а й «духовими наставниками» злочинного середовища.

Патологічна амбітність та прагнення до влади – ще одна характерна риса. Для багатьох із них злочинна діяльність є шляхом до самореалізації, способом відчутти себе значущим і всемогутнім у середовищі, де легальні способи досягнення статусу часто видаються недоступними або занадто повільними. Влада в злочинній структурі дає їм відчуття контролю не лише над підлеглими, але й над певними аспектами суспільства, що підсилює їхню самооцінку.

Слід зупинитись на такій рисі, як відсутність емпатії та моральна деформація, яка є фундаментальною основою їхньої поведінки. Багато лідерів злочинних груп демонструють ознаки психопатії: вони холоднокровні, егоцентричні, здатні на жорстокість без вагань. Ця риса дозволяє їм приймати рішення, що несуть загрозу життю і благополуччю інших, без почуття провини. Людина для них часто є лише інструментом або перешкодою [4].

Кримінальна раціональність та стратегічне мислення відрізняють лідера від звичайного злочинця. Він здатний аналізувати ризики, прогнозувати наслідки дій правоохоронних органів, будувати довгострокові плани та адаптуватися до змін. Ця риса робить його небезпечним і важким для нейтралізації супротивником.

Параноїдальність та довіра, обмежена колом «своїх», також характерні для таких осіб. Постійний страх викриття, зради чи втручання конкурентів змушує їх бути пильними, обережними, часто – підозрілими навіть до найближчого оточення. Однак саме ця параноїдальність часто допомагає їм довго уникати правосуддя.

Слід наголосити, що лідери злочинних угруповань здатні створювати і підтримувати специфічну внутрішню ідеологію, засновану на корпоративних нормах і «кодексі честі», де поняття вірності, сили та авторитету мають першорядне значення. Їхня влада підтримується:

- через страх покарання;
- через матеріальні вигоди для підлеглих;
- через створення ілюзії належності до «обраної групи».

Парадокс полягає в тому, що лідери злочинного середовища одночасно виступають організаторами хаосу та утримувачами порядку в межах власної групи. Вони мають бути жорстокими та безкомпромісними до ворогів, але водночас здатними проявляти ділову холоднокровність, дисципліну і навіть «захисну турботу» щодо своїх підлеглих.

Важливо розуміти, що психологічний портрет лідера злочинної організації не є універсальним. Він формується під впливом безлічі чинників: соціального середовища, особистого досвіду, культурного контексту та індивідуальних психічних особливостей. Однак саме ця комбінація харизми, жорстокості, розумової гнучкості та моральної сліпоті робить їх ключовими фігурами в світі організованої злочинності – фігурами, чия психологічна сутність залишається предметом пильної уваги як кримінологів, так і психологів.

Список бібліографічних посилань

1. Коновалова В. Е. Методика розслідування вбивств, що вчиняються організованими злочинними групами. *Правові пробл. боротьби зі злочинністю*: Кн. 2. Харків: Східно-регіон. центр гуманіт.-освітних ініціатив, 2002. С. 82–106.

2. Виявлення та припинення діяльності організованих злочинних груп у сфері економіки : метод. рек. / Никифорчук Д. Й., Ніколаюк С. І., Томма Р. П., Тарасенко О. С. та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. 70 с.

3. Костенко М. В. Психологічні аспекти структури організованих злочинних угруповань. *Проблеми законності*. 2014. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/8338/1/24.pdf>.

4. Тарасенко О. С. Особливості проведення обшуку під час розслідування злочинів, пов'язаних з протиправним контентом в мережі Інтернет, з ознаками організованої злочинності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Вип. 5. Т. 2. С. 154–157. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2021/5/part_2/26.pdf.

5. Про організаційно-праві основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-ХІІ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>.

Логвиненко Максим Леонідович,
ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури)
і докторантури Національної академії
внутрішніх справ

ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПРАЦІВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІ В УМОВАХ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Указом Президента України №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», із 05 год 30 хв. 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан [6]. Держава зацікавлена у тому, щоб у ній існував правопорядок, тому його встановлення, дотримання, посилення є одними із найбільш важливих завдань держави. Для цього державою створено низку засобів забезпечення правопорядку, серед яких – суспільні, політичні, економічні, релігійні та інші. Проте чи не найбільшу вагу мають правові засоби забезпечення правопорядку, серед останніх – адміністративно-правові [4, с. 157].

Адміністративно-правові засоби – це законодавчо визначені основи, які закріплені у нормативно-правових актах різної юридичної сили, спрямовані регулювання балансу інтересів між державою та відповідними суб'єктами у визначених сферах.

Правоохоронна система України перебуває на етапі реформування та становлення [15, с. 439]. Забезпечення особистої